

Dossier IV Gemeentelijk klimaatbeleid

Inleiding

1. Achtergrond

- 1.1. Wat is het broeikaseffect?
- 1.2. Wat moet de gemeente doen? – wettelijk kader
- 1.3. Wat kan de gemeente doen?

2. Aanbevelingen

- 2.1 Inhoudelijk
- 2.2 Procedureel

3. Hoe stel je een goed advies op?

4. Verdere informatie

COLOFON

Deze publicatie werd ontwikkeld ter ondersteuning van gemeentelijke milieuraden. De reeks 'beter adviseren' biedt achtergrondinfo over thema's die in veel gemeenten actueel zijn en kan eventueel advies stofferen. Alle dossiers zijn te raadplegen op www.tandemweb.be/milieuraad.

Verantwoordelijke uitgever

Danny Jacobs, Tweekerkenstraat 47, 1000 Brussel

Tandemsecretariaat

Tweekerkenstraat 47, 1000 Brussel, tel. 02-282 19 40
info@tandemweb.be, www.tandemweb.be

Uitgave maart 2007, gedrukt op gerecycleerd papier op 3500 ex.

Met steun van de
Vlaamse overheid

Inleiding

Klimaatverandering is één van de grootste uitdagingen waar de mensheid ooit heeft voor gestaan. Om een catastrofe te voorkomen is een grondige verandering van onze manier van produceren en consumeren nodig. Hoe sneller we met die verandering beginnen, des te soepeler zal het verlopen.

Op 16 februari 2005 trad het Kyoto-protocol in werking. België moet de uitstoot van broeikasgassen tegen 2012 met 7,5 procent verminderen ten opzichte van 1990. Wetenschappers zijn het erover eens dat het Kyoto-protocol nog maar een eerste stap is en dat de uitstoot van broeikasgassen de volgende decennia tot 50 of zelfs 80 procent moet teruggedrongen worden. Een hopeloze zaak, zo lijkt het. Maar dat is het niet, want eigenlijk hebben we alles in handen om het klimaat te redden.

De gemeente speelt hierbij een belangrijke rol. Niet alleen zijn gemeenten een belangrijke energieverbruiker, maar ook komen ze als lokaal beleidsniveau rechtstreeks in contact met de burger, wat hen een belangrijke voorbeeldfunctie geeft.

1. Achtergrond

1.1. Wat is het broeikaseffect?

Zonnestralen geven de aarde warmte. Deze ingestraalde warmte wordt deels geabsorbeerd door de atmosfeer en de aarde zelf, maar een deel wordt teruggekaatst. De hoeveelheid teruggekaatste straling wordt beïnvloed door gassen als koolstofdioxide (CO₂), methaan (CH₄) en lachgas (N₂O). Zij vormen een soort isolatielaag rond de aarde. Gelukkig, want zonder die gassen zou het hier 30 graden kouder zijn. Maar door menselijke activiteiten is de concentratie van sommige broeikasgassen de laatste eeuw sterk gestegen. Bij verbranding van aardolie en aardgas komt CO₂ vrij. CH₄ komt onder andere uit de mest van koeien en varkens. N₂O ontstaat bij industriële processen, in de landbouw en in het verkeer.

Daardoor raakt het klimaat ontregeld: temperatuurrecords sneuvelen jaar na jaar, en wereldwijd worden de stormen steeds onstuimiger. Klimaatdeskundigen, verenigd in het klimaatpanel van de Verenigde Naties, zijn het erover eens dat de mens aan de oorsprong van het fenomeen ligt en dat de temperatuur tegen het eind van deze eeuw zal toenemen met 2 tot 5 graden, wat op zijn beurt zal leiden tot een verhoging van de zeespiegel, het verschuiven van klimaatgordels, het verlies van heel wat natuurrijkdom en menselijk leed van velerlei soort. Reden genoeg dus om er iets aan te doen.

Meer info: www.klimaat.be

1.2. Wat moet de gemeente doen? - wettelijk kader

Tijdens de milieuconferentie in Rio, in 1992, ondertekenden bijna alle landen het VN-Klimaatverdrag. Ze beloofden er in algemene bewoordingen dat ze de broeikasgassen zouden beperken zodat geen gevaarlijke klimaatveranderingen kunnen optreden. In december 1997 werd in het Japanse Kyoto een bijkomende overeenkomst gesloten om dit engagement te concretiseren: het protocol van Kyoto.

Dat protocol voorziet absolute uitstootgrenzen voor de industrielanden. Het is niet vreemd dat de geïndustrialiseerde landen een eerste inspanning moeten doen. Ze zijn veruit de grootste vervuilers, zeker als we alle uitstoot uit de voorbije eeuw samentellen. Ze hebben ook voldoende middelen om een echt klimaatbeleid te voeren. De EU beloofde om de uitstoot tegen de periode 2008-2012 te verminderen met 8% (in vergelijking met 1990). Nadien werd de EU-verplichting verdeeld onder de EU-lidstaten. België kreeg daarbij een reductieverplichting van 7,5%. Het Protocol van Kyoto werd van

kracht op 16 februari 2005. Het is tot op vandaag het belangrijkste kader voor de internationale strijd tegen de klimaatverandering.

Voor de uitvoering heeft iedereen lange tijd de kat uit de boom gekeken. Gezinnen vonden dat het iets voor de industrie was, de Vlaamse overheid vond het een taak van de federale overheid... Ondertussen is het bewustzijn doorgedrongen dat de oplossing op elk niveau, en bij elk van ons ligt. Ook de gemeente kan en moet van alles doen.

Het kader voor de gemeenten is niet zo eenduidig. Belangrijke aanknopingspunten voor het gemeentelijk klimaatbeleid zijn het Decreet Algemene Bepalingen Milieubeleid en de Samenwerkingsovereenkomst 'milieu als opstap naar duurzame ontwikkeling'. Het decreet definieert de opmaak van een gemeentelijk milieubeleidsplan vanaf 2007 als een optie. De opmaak van een gemeentelijk milieubeleidsplan is verplicht voor gemeenten die via de Samenwerkingsovereenkomst (www.samenwerkingsovereenkomst.be) subsidies voor het lokale milieubeleid willen ontvangen.

De huidige Samenwerkingsovereenkomst omvat twee clusters waarin klimaat een grote rol speelt, namelijk energie en mobiliteit. Een lokaal bestuur kan kiezen voor twee niveaus:

1. gemeenten op het niveau 1 implementeren een energieboekhoud- en zorgsysteem in (enkele) gemeentelijke gebouwen, voeren REG-campagnes naar de burgers en het eigen personeel en stellen een energiecoördinator aan. Ze toetsen het mobiliteitsbeleid op milieuvlak en stellen concrete acties voor die de milieudruk kunnen verminderen: milieuvriendelijke voertuigen, milieuvriendelijk vervoer eigen personeel en sensibilisatie.
2. op het niveau 2 breiden gemeenten het energiezorgsysteem uit naar enkele bijkomende gemeentelijke gebouwen. Bouw- of verbouwprojecten binnen de gemeenten worden gescreend op de toepassing van energiezuinige technieken. De gemeenten stimuleren de toepassing van hernieuwbare energie naar verschillende doelgroepen en geven zelf het goede voorbeeld. Naast uitgebreide milieutoetsing van het mobiliteitsplan voert de gemeente een project uit waarbij de link tussen milieu en mobiliteit en de meerwaarde voor het milieu duidelijk aanwezig is.

Eind 2007 zal een nieuwe samenwerkingsvorm voorgelegd worden aan de gemeenten die begin 2008 operationeel moet zijn. In de nieuwe samenwerkingsvorm zullen de thema's energie en mobiliteit ongetwijfeld worden behouden.

1.3. Wat kan de gemeente doen?

De gemeente heeft beperkte, maar niet te onderschatten mogelijkheden om een serieuze steen bij te dragen tot het bereiken van de Kyoto-doelstellingen. Steden en gemeenten zijn in verschillende landen de voortrekkers in de strijd tegen klimaatverandering. In Zweden zouden de gezamenlijke klimaatplannen van (ongeveer de helft van) de steden en gemeenten de uitstoot van broeikasgassen met 8,5% verminderen. In de VS gaan honderden steden tegen het beleid van de regering in en voeren op eigen houtje een klimaatbeleid.

Het **memorandum** (zie www.natuurpunt.be/default.asp?ID=2166) dat de milieubeweging uitwerkte in de aanloop naar de lokale verkiezingen van oktober 2006, besteedt veel aandacht aan klimaat en energie: rationeel energiegebruik, overschakelen op groene stroom, duurzaam bouwen, ruimte voor de productie van groene stroom, communicatie naar de inwoners...

Onlangs lanceerde Tandem de **brochure 'Coole projecten'**, speciaal bedoeld voor gemeentes en verenigingen en is dus ook een aanrader voor milieuraden. De brochure bevat een handig overzicht van lopende klimaatprojecten, acties en middelen om het mes te zetten in onze CO₂-uitstoot: van 'fietsen naar kyoto' over 'autodelen' tot 'ecoteams'. Ook 'natuur in de buurt' krijgt aandacht. Want om op een klimaatvriendelijke wijze in te spelen op de groeiende vraag naar groen, moet er veel meer lokale natuur bijkomen. De brochure is in papieren en digitale versie beschikbaar bij Tandem.

Zelf het goede voorbeeld geven

De gemeente kan zelf het goede voorbeeld geven door energie te sparen in het eigen 'huishouden'. Dat zijn de gemeentelijke gebouwen, de voertuigen en de straatverlichting van de gemeentewegen. Of ze kan zelf groene energie opwekken door een zonnepaneel te plaatsen op een gemeentelijk gebouw. Het Vlaams gewest en de provincies staan klaar om de gemeente te helpen. Maar ook Tandem kan advies geven. De Tandemverenigingen bieden projecten aan als Ecoteam op het werk of Ecodriving.

Extern beleid

De gemeente kan ook de inwoners, verenigingen, bedrijven, handelaars, enzovoort op haar grondgebied aanzetten en helpen om energie te sparen. Ook hier is het aanbod van de Tandemverenigingen zeer gevarieerd: Klimaatwijken, Klimaat op maat, Milieubarometer, Kyotocode, Fiets naar Kyoto, Autodelen/Cambio, Met belgerinkel naar de winkel, Natuur en recreatie in eigen buurt, Lokale voeding, Topten, Stroomwissel en Groenestroomgids, Isoleer je rijk, Infosessies klimaatbewust verbouwen, Premierereglement, Bouwwijzer, In de weer voor het klimaat en de Energiedoos.

Daarnaast kan de gemeente nog tal van eigen initiatieven opzetten in het kader van een lokaal klimaatbeleid:

- De gemeente kan informatie op maat aanbieden via een één-loket-systeem, een energieloket of een energie- en milieuwinkel. Of ze kan zelf een voorbeeldwoning (ver)bouwen die daarna als informatiehuis of energie- en milieuwinkel kan fungeren.
- De gemeente kan educatieve acties opzetten voor bouwheren, architecten, installateurs... in samenwerking met de provincie of de intercommunale en hiervoor beroep doen op milieuorganisaties of adviesbureaus.
- De gemeente kan premies uitreiken voor doorgedreven isolatie bij renovatie. Bij nieuwbouw kan een premie gegeven worden voor de installatie van hoogrendementglas, doorgedreven isolatie (K-30 norm), ventilatietechnieken, efficiënte verwarmingstechnieken of het gebruik van zonne-energie. Deze premie kan meer klimaateffect sorteren dan de huidige losse zonneboilersubsidie die in sommige gemeenten bestaat.
- De gemeente kan ook een wedstrijd uitschrijven voor architecten en bouwheren voor het (ver)bouwen van een lage energiewoning in de gemeente, waarbij de gemeente voor de beste project(en) een financiële stimulans voorziet. De bouwheer kan daarna jaarlijks meewerken aan de opendeurdagen van lage energiewoningen en zo andere bewoners laten kennis maken met de pluspunten van een lage energiewoning.
- Er moet op toegezien worden dat stedenbouwkundige voorschriften (bij bouwvergunningen, verkavelingvergunningen en ruimtelijke uitvoeringsplannen) geen belemmeringen opleggen voor duurzaam bouwen. Verbouwingen die nodig zijn om de wettelijk voorziene isolatiewaarden voor nieuwbouw te bereiken moeten in principe altijd toegestaan worden. En in de gemeentelijke bouwverordening kan een paragraaf opgenomen worden over duurzaam bouwen.
- De gemeente kan ook creatief gebruik maken van instrumenten zoals lokale reglementen (verkavelingverordeningen, criteria bij het bouwen en wonen, verbod op elektrische verwarming...), premies en subsidies (zonne-energie, isolatie...) maar ook een hele waaier aan sociale instrumenten zoals cursussen voor de bouw van laagenergiewoningen, opzetten van klimaatwijk-campagnes, coöperaties die samen investeren in duurzame energiebronnen steunen,
- Een gemeente die een echt energiebeleid wil opzetten zet deze mix van instrumenten in en gaat nog enkele stappen verder. Ze promoot energiezuinige wijken, sociaal en ecologisch wonen met wijkverwarmingssystemen met mini WKK-systemen (warmtekrachtkoppeling), zonne-installaties en

maakt ruimte voor participaties in windenergie. De promotie van lage energiewoningen vraagt dus een integrale gemeentelijke energieaanpak. Een gemeente kan nog verder gaan door milieubelastende en verspillende elektrische verwarming te ontmoedigen via een gemeentelijke verordening. Ze kan een maximum vermogen voor nieuwe aansluitingen vastleggen en zo een aanzet geven voor een efficiënt energiehuishouden.

Meten is weten. Energieverbruik is een eerste stap, maar je kan ook een stap verder gaan en meteen de CO₂-uitstoot berekenen. We staan er te weinig bij stil dat eenvoudige handelingen – vooral als ze zich vaak voordoen - zeer veel CO₂-uitstoot veroorzaken. En vaak zitten er ook overal verliezen waar niemand rekening mee houdt... omdat ze niet gemeten worden en dus ongekend zijn. Om de uitstoot van de eigen werking, of van enkele diensten, in kaart te brengen, kan de gemeente gebruik maken van de CO₂-calculator. Die vind je onder andere op www.klimaatcoalitie.be. Ook kan men gegevens uit het verleden invoeren en zo een historische evolutie van de CO₂-uitstoot weergeven in een grafiek.

2. Aanbevelingen

2.1. Inhoudelijk

Probeer te weten te komen wat de gemeente vandaag reeds doet rond klimaatbeleid. Info vind je bij de milieudienst of de technische dienst, maar je kan zelf een en ander bijeen zoeken.

- Op www.tandemweb.be > gemeentekaart kan je zien aan welke energieprojecten je gemeente deelneemt.

- Op www.samenwerkingsovereenkomst.be kan je zien op welk niveau van de samenwerkingsovereenkomst je gemeente ingetekend heeft voor de cluster energie.

- In het gemeentelijk milieubeleidsplan en het milieujaarprogramma vind je de acties die de gemeente reeds van plan is te ondernemen. Met wat geluk vind je er ook verbruikscijfers. Sommige gemeenten hebben voor het gebouwenpatrimonium, de voertuigen en soms ook de straatverlichting een energieboekhouding waarin alle verbruiksgegevens geregistreerd en opgevolgd worden.

Probeer aanknopingspunten te vinden uit andere beleidsdomeinen. Vaak zijn er win-winsituaties te vinden die de gemeente extra argumenten geven om aan een vermindering van de CO₂-uitstoot te werken. Klimaatbeleid beïnvloedt vele andere beleidsdomeinen, bijvoorbeeld ruimtelijke ordening, mobiliteit, financiën, milieu, welzijn. Maatregelen die CO₂ reduceren hebben veelal een positieve weerslag op andere beleidsdomeinen. Zo zorgt energiebesparing bij kansengroepen ervoor dat er minder kosten worden gemaakt voor budgetbeheer, wat dan de OCMW's ten goede komt. Probeer dus steeds te mikken op deze kruisbestuivingen.

- Ruimtelijk beleid is heel bepalend voor het toekomstig energiegebruik. De gemeente beslist voor welke projecten zij ruimte voorziet. Wordt er ruimte gemaakt voor woningen of voor parkeerplaatsen, voor winkelcentra of voor hernieuwbare energie, voor landbouw of voor industrie, voor park- en natuurgebied of voor asfalt. Bij het uittekenen van de ruimtelijke ordening beslist de gemeente voor decennia in de toekomst of er gewandeld en gefietst zal worden of eerder auto gereden, of openbaar vervoer betaalbaar of onrendabel wordt. Opteert ze voor lintbebouwing of voor geconcentreerde clusters? Laat de gemeente toe dat bestaande woningen aan de buitenzijde geïsoleerd worden, ook als ze langs het trottoir op de rooilijn staan? Dwingt een gemeente bouwers tot het gebruik of behoud van baksteen of aanvaardt ze isolerende pleisters en houten gevelbeplanking? Ruimtelijk beleid bepaalt het karakter, de leefbaarheid, maar ook de financiën van de gemeente op lange termijn. Hier heeft de gemeente een echte sleutelpositie.

2.2. Procedureel

Laat je niet afschepen met de doodoener dat er al heel wat gebeurt in je gemeente en dat bijkomende actie (dus) niet nodig of gewenst is. Kyoto is maar een eerste stap!

Leg er de nadruk op dat klimaatacties niet in het ijle mogen georganiseerd worden. Ze moeten bewust gekozen zijn om bij te dragen tot een expliciet geformuleerd doel.

Vraag ook niet van je gemeente om zaken te realiseren die ze niet kan waarmaken. Formuleer de doelstellingen op niveau van het intern energiegebruik van je gemeente, want alleen daar heeft de gemeente echt vat op.

Net omdat klimaatbeleid ingrijpt op andere beleidsdomeinen, is het van belang dat de gemeente bij het opzetten van een eigen klimaatbeleid alle intern betrokkenen samenbrengt in een projectgroep. Deze groep stelt een plan op en houdt de opvolging van dit plan in de gaten. Het voordeel is dat niet elke maatregel dan steeds uitgaat van de milieudienst en een groter beleids- en administratief draagvlak heeft.

3. Hoe stel je een goed advies op?

We stellen voor om volgende stappen te ondernemen:

1. Kondig het punt op de agenda van de gemeentelijke milieuraad aan.
2. Raadplegen van het milieubeleidsplan en het milieujaarprogramma van je gemeente.
3. Toets de praktijk aan de hand van de tabel in dit document en door informatie in te winnen bij de betrokken (milieu- en/of groen)diensten en/of de bevoegde schepen.
4. Formuleer het advies met enkele concrete voorstellen (acties).

Modeladvies: gemeentelijk klimaatbeleid

AANLEIDING

Vandaag is iedereen het erover eens dat een gezamenlijke en volgehouden inspanning nodig is om de dreigende klimaatverandering af te wenden. Internationaal is als eerste stap het Kyotoprotocol afgesloten, dat België verplicht om de CO₂-uitstoot tegen 2012 met 7,5% te verminderen ten opzichte van 1990. Ook gemeenten kunnen een belangrijke bijdrage leveren door het eigen energiegebruik te verminderen en door inwoners te stimuleren dit ook te doen.

ADVIES

De milieuraad adviseert de gemeente om zelf een klimaatbeleid op poten te zetten dat zowel gericht is op het terugdringen van de eigen gemeentelijke CO₂-uitstoot als op die van de inwoners, bedrijven en handelaars op haar grondgebied. De nodige maatregelen dienen te worden vastgelegd in een lokaal klimaatplan of een klimaathoofdstuk in het beleidplan voor de bestuursperiode 2007-2012. Ook in de begrotingen dienen de nodige middelen voor investeringen te worden voorzien.

- Intern: opzetten van een energieboekhouding

[indien de gemeente nog geen of slechts een gedeeltelijke energieboekhouding heeft] Het uitbouwen van een klimaatbeleid met kwantitatieve doelstellingen vereist om te beginnen een registratiesysteem voor het volledige intern energiegebruik van gebouwen, openbare verlichting en wagenpark. De gemeente kan hiervoor gebruik maken van verschillende hulpmiddelen. Voor gebouwen en openbare verlichting bestaat het rekenblad 'Inventaris gebouwen' dat als bijlage aan de handleiding bij de cluster energie van de Samenwerkingsovereenkomst (SO) is toegevoegd. Aan de hand van deze inventaris maakt de gemeente een keuze van gebouwen waarvoor zij een energieboekhouding opstart, waarbij zij vertrekt van de meest energie-intensieve.

Daarnaast maakt de gemeente een inventaris van het **wagenpark** (aantal, type, brandstoftype, leeftijd, emissies...) en voert hierop een gebruiksanalyse uit (hoe en waarom, afstanden, frequentie van gebruik, bezettingsgraad...). De gemeente kan hiervoor gebruik maken van het programma 'Milieutoetsing voertuigenpark' dat als bijlage aan de handleiding bij de cluster Mobiliteit van de SO is toegevoegd.

- Intern: het energieverbruik van de gemeente zelf (gebouwen, wagenpark en openbare verlichting) terug te dringen met minstens 7,5% tegen 2012

Deze reductiedoelstelling refereert naar de Kyoto-inspanningen die België dient te behalen. Als referentiejaar geldt normaal 1990; de milieuraad adviseert om in de gemeente het eerste jaar te gebruiken waarvan volledige cijfers beschikbaar zijn – desnoods 2007. Het einde van de legislatuur (2012) is toevallig dezelfde einddatum als het echte Kyoto-protocol, waardoor de huidige bestuursploeg de hele bestuursperiode kan gebruiken om dit doel (of liefst meer!) te behalen.

De raad adviseert om alle interne energieverbruik mee te rekenen, dus zowel van het gebouwenpatrimonium, het eigen wagenpark als de openbare verlichting op gemeentewegen. We kiezen precies voor deze indicator omdat de gemeente dit verbruik volledig zelf in de hand heeft en omdat cijfers gemakkelijk beschikbaar zijn via de facturen of via de netbeheerder. Hoe dit doel gerealiseerd wordt, kiest de gemeente zelf. Via de Samenwerkingsovereenkomst, de provincies en Tandem worden daartoe verschillende hulpmiddelen aangereikt.

De raad adviseert om minstens volgende maatregelen te programmeren gedurende de komende bestuursperiode: *[schrappen of aanvullen met andere suggesties]* aankoop milieuvriendelijke voertuigen (ecoscore > 65, www.milieuvriendelijkvoertuig.be) en zuinige toestellen, het screenen van gemeentelijke gebouwen op REG en hernieuwbare energie en het uitvoeren maatregelen ter verbetering van de energieprestatie, isolatie gemeentelijke gebouwen, vervanging armaturen en lampen, dimmen of doven straatverlichting op ongebruikte wegen na 24u, verwarming gemeentelijk zwembad met WKK-installatie, relighting gemeentelijke gebouwen, omschakeling brandstof gemeentelijk wagenpark naar pure plantenolie, uitrusten alle gemeentelijke gebouwen met hoogrendementglas, eventuele nieuwbouwprojecten in passiefhuistechnologie, installatie zonnepanelen...)

- Extern: het energiegebruik door derden op het grondgebied van de gemeente te helpen terugdringen

Dit gebeurt door inwoners, bedrijven en handelaars aan te zetten, te stimuleren en te helpen met allerlei initiatieven die de gemeente zelf kan kiezen. De raad roept de gemeente op om daarbij zo veel mogelijk samen te werken met lokale verenigingen of scholen, wat het draagvlak voor uw beleid zal bevorderen. Er bestaan heel wat concrete projecten waaraan de gemeente en lokale verenigingen kunnen deelnemen.

De raad adviseert om minstens aan volgende projecten deel te nemen: *[zie projecten in brochure 'Coole projecten' – de raad kan zelf schrappen of aanvullen met andere suggesties]* Klimaatwijken, Klimaat op maat, Milieubarometer, Ecoteam op het werk, Kyotocode, Fiets naar Kyoto, Autodelen/Cambio, Met belgerinkel naar de winkel, Ecodriving, Natuur en recreatie in eigen buurt, Milieukoopwijzer, Lokale voeding, Topten, Stroomwissel en Groenestroomgids, Isoleer je rijk, Infosessies klimaatbewust verbouwen, Premierereglement, Bouwwijzer, In de weer voor het klimaat en de Energiedoos.

- Rapportering en communicatie

De raad adviseert om dit klimaatbeleid intern en extern te rapporteren door ondertekening van het **Lokaal Kyoto-protocol** en door jaarlijks de cijfers van het energieverbruik van respectievelijk het gebouwenpatrimonium, het eigen wagenpark en de openbare verlichting op gemeentewegen bekend te maken. Dit kan onder andere gebeuren door een vaste rubriek in het gemeentelijk infoblad, op de gemeentelijke website, een jaarlijkse actieweek waarop de cijfers bekend gemaakt worden...

4. Verdere informatie

Op www.tandemweb.be kan je dit dossier gratis downloaden (klik op milieuraad). Je vindt er ook verwijzingen naar interessante publicaties met meer informatie over het betreffende onderwerp. Voor meer informatie over Tandem kan je terecht op het Tandemsecretariaat, info@tandemweb.be, 02/282.19.40.

De Klimaatcoalitie is een brede coalitie van meer dan 50 verenigingen die samen HIER en nu iets willen doen voor het klimaat. Het doel van de coalitie is het vergroten van het maatschappelijke en politieke draagvlak voor structurele maatregelen, zodat de reductiedoelstellingen van 30% tegen 2020 en 80% tegen 2050 gehaald worden. Meer info over de klimaatcoalitie en CO2-calculatoren op maat van huishoudens en bedrijven kan je vinden op www.klimaatcoalitie.be.

Interessante publicaties bij dit dossier zijn:

- Brochure 'Coole projecten' (2007) van Tandem en de Vlaamse klimaatcoalitie, met een voorstelling van alle projecten en campagnes van de milieubeweging.
- Brochure 'De kracht van je gemeente' (2006) van Tandem, met tal van inspirerende voorbeelden van gemeentelijk beleid.

Enkele interessante websites zijn:

- www.tandemweb.be
- www.klimaat.be
- www.samenwerkingsovereenkomst.be
- www.energiesparen.be
- www.milieuvriendelijkvoertuig.be

TIP!

Tandem trakteert op een avondje film. In 2007 zet Tandem alles op alles om de film 'An Inconvenient Truth' in zoveel mogelijk gemeenten te laten tonen. Maar we willen verder gaan dan alleen maar naar de film kijken. Zet met je vereniging een concrete klimaatactie op touw in je gemeente en laat de burgemeester of schepenen van leefmilieu vertellen wat het gemeentebestuur allemaal zal doen voor een beter klimaat.

1. je organiseert een avondje klimaat met film,
2. je overtuigt het gemeentebestuur om actief te participeren,
3. dan betaalt Tandem je de onkosten (tot 100 euro) terug!

Meer info en een aanvraagformulier vind je op www.tandemweb.be onder ons 'aanbod'.